

STATUS AND TRENDS OF CLIMATE FINANCING

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ КЛІМАТИЧНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Кліматичне фінансування є ключовим компонентом глобальних зусиль щодо боротьби зі зміною клімату та переходу до низьковуглецевої економіки. Це поняття охоплює фінансові потоки, спрямовані на зменшення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності, розробку та впровадження відновлюваних джерел енергії, а також на адаптацію до наслідків зміни клімату. З огляду на зростаючу нагальність кліматичних викликів, питання мобілізації та ефективного розподілу фінансових ресурсів для кліматичних заходів стає дедалі актуальнішим.

У структурі кліматичних фінансів зазвичай виділяють два ключових блоки: превентивний, спрямований на пом'якшення кліматичних змін, та адаптивний, спрямований на адаптацію до них. Варто відзначити, що середньорічний обсяг глобального кліматичного фінансування у 2021/2022 роках майже подвоївся порівняно з 2019/2020 роками, досягши рекордної суми у 1,3 трлн. доларів США. З них лівова частка припадає на фінансування заходів з пом'якшення кліматичних змін – мова йде про 1,150 трлн. доларів США. На адаптацію до зміни клімату припадає значно скромніша сума 63 млрд. доларів США, у той час як 51 млрд. доларів США спрямовано на заходи з подвійною вигодою – тобто такі, що сприяють як зменшенню викидів парникових газів, так і підвищенню стійкості природних та соціальних систем до кліматичних змін [6]. З одного боку, фокусування на превентивних стратегіях виглядає цілком обґрунтованим, адже у довгостроковій перспективі доцільніше вкладатися в усунення причини проблеми, ніж боротися з її наслідками. Втім, з іншого боку, негативних наслідків глобального потепління не уникнути навіть при досягненні амбіційних цілей Паризької угоди [4], тож адаптація до кліматичних змін також є важливою сферою, ігнорувати яку неприпустимо.

Секторальний розподіл ресурсів також викликає певні питання. Зокрема, з 1,15 трлн. доларів США, спрямованих у 2021–2022 рр. (в середньому за рік) на пом'якшення кліматичних змін, найбільші суми отримали енергетика та транспорт (галузі, що продукують найбільше викидів парникових газів) – відповідно 44% та 29%. Натомість сільське господарство та промисловість отримали менше ніж 4%, що непропорційно мало, враховуючи величезний потенціал даних галузей щодо пом'якшення зміни клімату [6].

Попри суттєве зростання кліматичного фінансування, його обсяги залишаються недостатніми та значно меншими порівняно з потребами у них. Так, лише витрати на адаптацію у поточній декаді у країнах, що розвиваються, оцінюються в межах 215–387 млрд. доларів США на рік [3]. Незважаючи на те, що середньорічні обсяги фінансування адаптаційних заходів у 2021–2022 роках зросли до 63 млрд. доларів США порівняно з 49 млрд. доларів США у 2019–2020 роках, розрив між необхідними та наявними коштами зростає [8]. Річна потреба у загальному кліматичному фінансуванні поступово збільшується з 8,1 до 9 трлн. доларів США до 2030 року, після чого оціночна сума зростає до 10 трлн. доларів США щорічно з 2031 до 2050 року [6]. Тож очевидно, що для уникнення катастрофічного сценарію обсяги фінансування мають зрости негайно та багатократно.

Кліматичне фінансування може здійснюватися з різних джерел. В аналітичних звітах зазвичай виділяють приватні фінанси (корпорації, домашні господарства, комерційні фінансові інституції, інституційні інвестори, приватний капітал, венчурний капітал, інфраструктурні фонди) та публічні фінанси (фінансові інститути розвитку, уряди та урядові структури, національні та багатосторонні кліматичні фонди, державні підприємства та фінансові інститути) [7]. У 2021–2022 рр. приватні джерела забезпечили 49% загальної суми кліматичного фінансування (в середньому 625 млрд. доларів США за рік). При цьому якщо у фінансуванні заходів із пом'якшення кліматичних змін приватні фінанси дещо переважали публічні (614 млрд. доларів США проти 536 млрд. доларів США), то фінансування адаптації до змін клімату та заходів із подвійною вигодою майже повністю здійснювалося за рахунок публічних фінансів [6].

На сьогодні у світі напрацьований багатий інструментарій кліматичного фінансування. Варто відмітити, що у глобальному вимірі основним механізмом залишається боргове фінансування

(у 2021–2022 рр. – 766 млрд. доларів США за рік, або 61%), тоді як вкладення у власний капітал склали значно меншу суму (422 млрд. доларів США, або 33%), а гранти – всього 69 млрд. доларів США, або 5%; при цьому із загальної суми боргового фінансування 561 млрд. доларів США було надано за ринковими ставками [6].

Прикладами інструментів кліматичного фінансування можуть бути «зелені» облігації, «зелені акції», «зелені» позики, «зелені» гранти, «зелений» лізинг тощо. В Україні поки що найбільш дієвим механізмом зеленого фінансування був «зелений тариф», хоча у довгостроковій перспективі його доцільність викликає сумніви через дотаційну природу та пов'язане з ним суттєве фінансове навантаження на уряд.

Великі надії у нашій країні покладаються на розвиток «зелених» облігацій. 1 липня 2021 року набув чинності Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» № 738-IX від 19.06.2020. Цим законом було запроваджено зелені облігації як окремих підвид цінних паперів та встановлено правила для учасників відповідного ринку. 23 лютого 2022 року розпорядженням Кабінету Міністрів було схвалено Концепцію запровадження та розвитку ринку зелених облігацій в Україні. У 2021 році світовий ринок зелених облігацій оцінювався у 433,3 млрд доларів США [5]. Оціночні прогнози обсяги ринку зелених облігацій в Україні сягають відповідно 433 млн доларів США у 2021 році, 216 млн доларів США у 2022 році і 173 млн доларів США у 2023 році [2].

На окрему увагу заслуговує проєкт «Кліматичні Інноваційні Ваучери» – грантовий конкурс, що є частиною програми Європейського Банку Реконструкції та Розвитку (ЄБРР) «Центр трансферу фінансів та технологій у сфері зміни клімату» (FINTECC) за підтримки ЄС в межах ініціативи EU4CLIMATE. Варто відмітити, що у 2017 році Україна стала першою країною, де у співпраці з ГО «Грінкубатор» запроваджені інноваційні ваучери. Кліматичні Інноваційні Ваучери є інструментом фінансової підтримки українських компаній, які займаються розробкою та впровадженням кліматичних технологій; по суті це гранти, спрямовані на покриття компаніям малого та середнього бізнесу до 75% їх витрат (до 50 000 євро) на відповідні послуги [1].

При цьому, окрім фінансових інструментів, не варто забувати й про регуляторні механізми реалізації кліматичної політики, серед яких можна виділити податкові інструменти (наприклад, вуглецевий податок), ринкові (зокрема, система торгівлі дозволами на викидами), а також інші – такі як дотації, субсидії, трансфер технологій, стимулювання досліджень і розробок тощо.

Таким чином, стан і тенденції кліматичного фінансування демонструють як помітний прогрес, так і наявність численних викликів, що потребують вирішення. Розширення фінансових потоків на кліматичні заходи, впровадження нових інструментів та механізмів свідчать про зростаючу увагу до проблеми зміни клімату з боку як державних, так і приватних інвесторів. Проте, для досягнення глобальних кліматичних цілей необхідно подолати існуючі бар'єри, зокрема недостатнє фінансування, нерівномірний розподіл ресурсів та обмежений доступ до фінансування у країнах, що розвиваються. Подальший успіх у цій сфері залежатиме від скоординованих зусиль міжнародного співтовариства, державних органів, приватного сектору та громадянського суспільства.

Література:

1. Кліматичні Інноваційні Ваучери. URL: <https://climate.biz/about-us/>
2. Підтримка розвитку ринку зелених облігацій в Україні. Представництво Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) в Україні, 2022. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/supporting-green-bond-development-ukraine-report>
3. Adaptation Gap Report 2023. United Nations Environment Programme (UNEP), 2023. URL: <https://www.unep.org/resources/adaptation-gap-report-2023>
4. Climate Change 2023 Synthesis Report. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), 2023. URL: https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_FullVolume.pdf
5. Global Green Bond Market Report 2022, Research and Markets, 2022. URL: <https://www.researchandmarkets.com/reports/5555962/global-green-bond-market-analysis-by-type-of>
6. Global Landscape of Climate Finance 2023. Climate Policy Initiative, 2023. URL: <https://www.climatepolicyinitiative.org/wp-content/uploads/2023/11/Global-Landscape-of-Climate-Finance-2023.pdf>
7. Global Landscape of Climate Finance 2023. Methodology. Climate Policy Initiative, 2023. URL: <https://www.climatepolicyinitiative.org/wp-content/uploads/2023/11/GLCF-2023-Methodology.pdf>
8. State and Trends in Climate Adaptation Finance 2024. The Global Center on Adaptation (GCA), Climate Policy Initiative, 2024. URL: <https://gca.org/reports/state-and-trends-in-climate-adaptation-finance-2024>